

Комисија за очување националних споменика, на основу члана V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 39. став 1. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, на сједници одржаној од 2. до 4. септембра 2013. године, донијела је

ОДЛУКУ

I

Историјско подручје – Некрополе са стећцима на локалитетима Покојница (Мраморје) и Подгробље (Лука) у селу Невачка, општина Хан Пијесак, проглашава се националним спомеником Босне и Херцеговине (у даљем тексту: национални споменик).

Национални споменик чини некропола са 36 стећака, распоређених у двије групе.

Национални споменик се налази на простору означеном као к.ч. 293/2 и 336/1, посједовни лист број 136, з.к. уложак бр. 756 и 504, к.о. СП-Невачка, општина Хан Пијесак, Република Српска, Босна и Херцеговина.

На национални споменик примјењују се мјере заштите утврђене Законом о спровођењу одлука Комисије за заштиту националних споменика, установљене у складу са Анексом 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини ("Службени гласник Републике Српске", бр. 9/02, 70/06 и 64/08).

II

Влада Републике Српске дужна је да обезбиједи правне, научне, техничке, административне и финансијске мјере за заштиту, конзервацију и презентацију националног споменика.

Комисија за очување националних споменика (у даљем тексту: Комисија) утврдиће техничке услове и обезбиједити финансијска средства за израду и постављање информационе табле са основним подацима о споменику и одлуци о проглашењу добра националним спомеником.

III

Ради трајне заштите националног споменика, на простору дефинисаном у тачки I став 3. ове одлуке примјењују се сљедеће мјере заштите:

- дозвољени су искључиво истраживачки и конзерваторско-рестаураторски радови, радови на текућем одржавању, укључујући и оне радове који имају за циљ презентацију споменика, уз одобрење министарства надлежног за просторно уређење у Републици Српској (у даљем тексту: надлежно министарство) и стручни надзор надлежне службе заштите наслеђа на нивоу Републике Српске (у даљем тексту: надлежна служба заштите);

- дозвољено је обављање радова на инфраструктури, уз одобрење

надлежног министарства и стручно мишљење надлежне службе заштите;

- радови на уређењу локалитета и радови на санирању оштећења дозвољени су искључиво уз претходно израђен план санације, рестаурације и конзервације, одобрење надлежног министарства и надзор надлежне службе заштите;

- није дозвољено помјерање надгробника са гробова на било коју другу локацију;

- није дозвољено чишћење стећака од лишаја и маховине као ни уклањање патине;

- изузетно од претходне алинеје, дозвољено је чишћење стећака у случају да је оно неопходно за истраживање декоративних елемената стећака, уз претходно израђен елаборат и одобрење надлежног министарства. Елаборат треба бити заснован на биолошким, хемијским, физичким и другим анализама за које конзерватор утврди да су неопходне, те садржавати одговарајуће конзерваторске мјере и процјену утицаја начина чишћења на камен;

- подручје представља археолошки локалитет, па је приликом обављања археолошких истражних радова обавезно обезбиједити присуство археолога;

- простор споменика биће отворен и доступан јавности, а може се користити у едукативне и културне циљеве;

- забрањено је одлагање свих врста отпада.

Влада Републике Српске дужна је посебно да обезбиједи спровођење сљедећих мјера заштите:

- израду геодетског снимка постојећег стања националног споменика;

- израду Пројекта санације, рестаурације и конзервације националног споменика, са израдом прелиминарног снимка постојећег стања, којим ће се утврдити врста и степен угрожености локалитета те оштећења на споменицима;

- израду програма редовног одржавања споменика.

IV

Сви покретни налази који у току археолошког истраживања буду нађени биће депоновани у најближем музеју који испуњава кадровске, материјалне и техничке услове или у Земаљском музеју Босне и Херцеговине у Сарајеву, обрађени и презентовани на одговарајући начин.

Изузетно од става 1. ове тачке, у периоду до поновног отварања Земаљског музеја Босне и Херцеговине, а у случају да најближи музеј не испуњава кадровске, материјалне и техничке услове, носиоци археолошких истраживања дужни су да поднесу писани захтјев Комисији да одреди институцију у којој ће археолошки налази бити привремено депоновани.

Сав покретни и непокретни археолошки материјал који буде нађен у току археолошких истраживања неопходно је стручно обрадити.

Археолог – вођа археолошких истраживања дужан је након извршених археолошких радова да поднесе извјештај Комисији и институцији која је обавила истраживања.

Археолог – вођа археолошких истраживања мора имати на располагању сав пронађени покретни и непокретни археолошки материјал док траје истраживање и док не заврши извјештај, а најдуже за период од три године.

Паралелно с извођењем археолошких истраживања, неопходна је сукцесивна конзервација непокретних налаза на локалитету и конзервација

покретног археолошког материјала и његово депоновање у одговарајуће просторе (депое).

Након достављања извјештаја о проведеном истраживању, Комисија ће утврдити покретне налазе на које ће бити примјењиване мјере заштите које Комисија утврђује.

Изношење покретних налаза из става 1. ове тачке из Босне и Херцеговине није дозвољено.

Изузетно од одредбе претходног става, уколико вођа истраживања утврди да је неопходна обрада неког налаза ван земље, доказе о томе презентоваће Комисији, која може дозволити привремено изношење налаза из земље под детаљно утврђеним условима његовог изношења, поступања с њим у току боравка ван земље и његовог повратка у Босну и Херцеговину.

V

Стављају се ван снаге сви спроведбени и развојни просторно-плански акти у дијелу у дијелу у којем су супротни одредбама ове одлуке.

VI

Свако, а посебно надлежни органи Републике Српске, градске и општинске службе суздржаће се од предузимања било каквих радњи које могу да оштете национални споменик или доведу у питање његову заштиту.

VII

Ова одлука доставиће се Влади Републике Српске, надлежном министарству, надлежној служби заштите и општинском органу управе надлежном за послове урбанизма и катастра, ради спровођења мјера утврђених у тач. II - VI ове одлуке, те надлежном општинском суду ради уписа у земљишне књиге.

VIII

Саставни дио ове одлуке је образложење са пратећом документацијом, које је доступно на увид заинтересованим лицима у просторијама и на веб страници Комисије (<http://www.kons.gov.ba>).

IX

Према члану V став 4. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, одлуке Комисије су коначне.

X

Ова одлука ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у «Службеном гласнику БиХ».

Ову одлуку Комисија је донијела у сљедећем саставу: Зеупер Ahunbay, Martin Cherry, Амра Хаџимухамедовић, Дубравко Ловреновић и Љиљана Шево.

Предсједавајући Комисије

Дубравко Ловреновић

Број: 05.2-2.3-53/13-25
2. септембра 2013. године
Сарајево

Образложење

I – УВОД

На основу члана 2. став 1. Закона о спровођењу одлука Комисије за очување националних споменика, успостављене према Анексу 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, “национални споменик” је добро које је Комисија за очување националних споменика прогласила националним спомеником, у складу са чл. V. и VI. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, као и добра уписана на Привремену листу националних споменика Босне и Херцеговине («Службени гласник БиХ», број 33/02), све док Комисија не донесе коначну одлуку о њиховом статусу, а за што не постоји временско ограничење и без обзира да ли је за то добро поднесен захтјев.

Хамдија Хусеиновић из Олова (ул. Хусеин-бега Градашчевића бб, 71 340 Олово), поднио је Комисији, дана 14. 08. 2008. године, приједлог/петицију за проглашење **Средњовјековних некропола у селу Невачка, Хан Пијесак**, националним споменицима Босне и Херцеговине.

У складу са одредбама Закона, а на основу члана V став 4. Анекса 8. и члана 35. Пословника о раду Комисије за очување националних споменика, Комисија је приступила спровођењу поступка за доношење коначне одлуке за проглашење добра националним спомеником.

Изјава о значају добра

Стећци се јављају као дио непрекинутог сепулкралног континуитета на босанском и хумском подручју, чији коријени сежу дубоко у праисторијско вријеме, гдје се уочава њихова везаност за локалитете старијих епоха – праисторијска насеља и култна мјеста, античке агломерације и гробља, касноантичке и раносредњовјековне цркве и утврђене градове. Њихова генеза и развој може се пратити од средине XII до почетка XVI вијека. Они су импресиван доказ растуће економске моћи босанског феудалног друштва у XIV вијеку, отварања рудника, појачане урбанизације, те жеље појединаца да свој статус и моћ прикажу кроз вањски изглед надгробног споменика.

На локалитету Покојница (Мраморје) и Подгробље (Лука) у селу Невачка налази се укупно 37 стећака: 22 сандука и 15 сљемењака. Стећци су поредани у низове од сјевероистока ка југозападу, а оријентисани су у правцу сјеверозапад – југоисток, осим 2 стећка (бр. 1 и 3), који су оријентисани у правцу запад – исток и југозапад – сјевероисток. Два сандука бр. 3 и 34 су украшена мотивима кружних спирала, розета и праволинијске бордуре. Украси су рађени техником рељефног испупчења и удубљења.

II - ПРЕТХОДНИ ПОСТУПАК

У току вођења поступка, извршен је увид у:

- податке о садашњем стању и намјени добра, укључујући опис, архитектонски снимак и фотографије;

- увид у садашње стање добра;
- копију катастарског плана;
- земљишно-књижни извадак;
- историјску, архитектонску или другу документарну грађу о добру, која је дата у попису коришћене документације у оквиру ове одлуке.

Према одредби члана V став 2. Анекса 8. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини и члана 37. Пословника о раду Комисије, прије доношења коначне одлуке о проглашењу добра националним спомеником, Комисија ће пружити могућност власнику предложеног националног споменика, подносиоцу петиције, институцијама надлежним за очување насљеђа, стручним и научним институцијама, стручњацима и научницима, као и другим заинтересованим лицима да изнесу своје ставове. У складу с тим, Комисија је предузела сљедеће активности:

- Дописом број: 05.2-35.2-8/11-122, од 20. 09. 2011. године, Комисија је затражила достављање документације и ставова у вези са проглашењем *Некропола са стећцима у селу Невачка, општина Хан Пијесак* од: Општине Хан Пијесак (Начелник), Орган управе надлежан за послове урбанизма и катастра, Министарства за просторно уређење, грађевинарство и екологију Републике Српске, Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног насљеђа Републике Српске и Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта.

- Дописом број: 05.2-36.1-19/13-130, од 07. 08. 2013. године, од Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове Бања Лука, П.Ј. Хан Пијесак, Комисија је затражила достављање земљишно-књижних уложака, за катастарске честице број 293/2 и 336/1, к.о. Невачка, Хан Пијесак.

До доношења одлуке, Комисији је достављена сљедећа документација:

- Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта број: 07-40-4-4072-1/11, од 27. 09. 2011. године, којим је Комисија за очување националних споменика обавијештена да је предметно добро евидентирано, али не и уписано у Регистар непокретних споменика културе.
- Допис Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног насљеђа Републике Српске број: 07/1.20/624-649-1/2011, од 28. 09. 2011. године, којим је Комисији за очување националних споменика достављен податак да Републички завод у својој документацији не располаже подацима о евиденцији и статусу претходне заштите *Некропола са стећцима у селу Невачка, општина Хан Пијесак*.
- Допис Општине Хан Пијесак – Начелник – број: 02-624-1/11 од 25. 10. 2011. године, којим је Комисији достављена сљедећа документација: копија извода из просторног плана–текстуални дио, копије катастарских планова, посједовни листови, имена посједника, списак осталих локалитета средњовјековних некропола и бројно стање стећака на подручју општине Хан Пијесак, податак да се на Привременој листи под редним бројевима 268. и 269. налази Љетна резиденција краља Александра Карађорђевића и Улица Александра Карађорђевића са амбијенталним објектима те

молба и захтјев за разматрањем да се наведени споменици и објекти уврсте у националне споменике, као и приједлог приоритетних интервенција са пратећим фотографијама.

- Допис Републичке управе за геодетске и имовинско-правне послове Бања Лука, П.Ј. Хан Пијесак број: 21.49/714.3-182/13, од 07. 08. 2013. године, којим су Комисији достављени земљишнокњижни улошци број 504 и 756 к.о. Невачка, Хан Пијесак.
- став власника земљишних парцела до доношења Одлуке није достављен.

На основу увида у прикупљену документацију и стање добра, утврђено је сљедеће:

1. Подаци о добру

Локација

Насеље Невачка је од Хан Пијеска, централног дијела града, удаљено 12, 08 км зрачне линије у правцу сјеверозапада. Централни дио насеља се налази на надморској висини од 997 м, географске ширине 44° 6'54.79" N и географске дужине 18°48'30.78" E.¹ Са источне и сјевероисточне стране насеље Невачка је окружено брдом Вијенац (1196), са сјеверне стране се налази црногорична шума са котом од 1048 м нв у којој је видљива стијена Крш и иза које се пружа пространо подручје пашњака названо Станови. Јужно од централног дијела насеља на удаљености од 450–500 м ваздушне линије и висинске разлике од 64–73 м, налази се корито ријеке Ступчанице, којим пролази путна комуникација Хан Пијесак–Олово. Западно од центра насеља на удаљености до 300м ваздушне линије на локалитету названом Подгробље или Лука налази се некропола са стећцима.

Национални споменик се налази на простору означеном као к.ч. број 293/2, посједовни лист број 136, уписан у з.к. уложак број 756 и к.ч. број 336/1, уписан у з.к. уложак број 504, к.о. СП-Невачка, општина Хан Пијесак, Република Српска, Босна и Херцеговина.

Историјски подаци

О Хан Пијеску и његовој околини веома мало података постоји у литератури. Остатке материјалне културе из праисторије на ширем подручју Хан Пијеска чине градине и громиле (тумулуси).² Градинама се називају сва праисторијска налазишта са доминантним географским положајем и с фортификационим системом изграђеним од трајног материјала као и сва мјеста трајнијег боравка мањих или већих праисторијских заједница, која су самим географским положајем пружала одређен степен безбједности од изненадног напада, могућност сагледања и контроле ближе околине и услове за лако

¹ www.google earth.com (21. август 2013.)

² Група аутора, *Програм дугорочног развоја туризма с елементима просторног плана подручја општине Хан Пијесак (Студија)*. Хан Пијесак: Скупштина општине Хан Пијесак, 1975, стр. 84.

организовање одбране.³ Градина са фортификационим системом евидентирана је на подручју између Пјеновца и Мркова – град Пошијак,⁴ гдје се у средњем вијеку формирао и град у чијој непосредној близини се налази и некропола са стећцима.

Из периода римске управе у БиХ на подручју општине Хан Пијесак евидентирани су остаци магистралне цесте, која је од Салоне и Нароне водила према Домавији и Сирмијуму. Остаци цесте најбоље су се очували код Мачковца, Мркаља, Студене Горе, Кусача, Ријеке, Поцепља, планине Батуро, затим остаци римског пута евидентирани су на потезу Кнежина, Горње Бабине, Пјеновац, Равањско, Игришта, Власеница са огранком у Подкозловачи за Жеравице и Варошицу, као и пут који је водио од Жљебова преко Крама, Хан Пијеска, Партизан-поља и Погледа за Власеницу.⁵

Недостатак података за освјетљавање политичких, друштвених и привредних прилика овога краја, донекле замјењују остаци материјалне културе. Споменута траса пута за Сребреницу била је фреквентна и у средњем вијеку. У социолошком погледу на основу дубровачких извора дознају се чињенице да се у XIV и XV вијеку из овога краја извозила стока у Дубровник, што указује на начин живота домаћег становништва – бављење сточарством. У политичком погледу у XIV и XV вијеку подручје Хан Пијеска је било везано за Борач и његове господаре Радиновиће, односно Павловиће.⁶ Тако је из периода средњег вијека на подручју Хан Пијеска евидентирано 10 локалитета, који се датирају у средњи вијек, а на којима се налазе средњовјековни надгробници стећци (Брложник, Хадровине, Голијанско гробље – Жеравица, Мраморје – Жеравица, Подгробље и Покојница у Невачкој, Ријеке у Кусачама), затим два града (град Мрков и Пошијак) те Варош у Жеравици, гдје је евидентиран средњовјековни металуршки погон.⁷ Подручје села Невачка такође је улазило у састав земље Павловића, што се може видјети и на Карти идентификованих насеља земље Павловића, коју је приредио Милош Д. Мишкановић, користећи се подацима из Пописа Босанског санџака из 1604. године.⁸

На старом караванском путу од Сарајева, који је водио преко Романије, налазио се на сваких десетак километара по један хан за одмор, конак и свратиште путника, војних и трговачких каравана. Евлија Челебија 1664. године на путу од Сарајева према Зворнику спомиње на ханпјесачком простору неколико ханова око којих се касније формирају мања или већа насеља (Хан Пијесак, Хан Поглед, Хан Мачковац, Хан Ханић). Ова насеља била су највећа и најзначајнија. Подручје Хан Пијеска налазило се на раскршћу путева који су га повезивали са Сребреницом и долином Дрине, док су с друге стране водили

³ Археолошки лексикон, Том I, Сарајево: Земаљски музеј Босне и Херцеговине, 1988, стр. 82.

⁴ Група аутора, *Ibidem*. Хан Пијесак: Скупштина општине Хан Пијесак, 1975, стр. 84.

⁵ Група аутора, *Ibidem*. Хан Пијесак: Скупштина општине Хан Пијесак, 1975, стр. 86.

⁶ Група аутора, *Ibidem*. Хан Пијесак: Скупштина општине Хан Пијесак, 1975, стр. 86.

⁷ Археолошки лексикон, Том III, Сарајево: Земаљски музеј Босне и Херцеговине, 1988, стр. 61–82.

⁸ Милош Д. Мишкановић. “Карта идентификованих насеља земље Павловића према попису из 1604.”, у: Земља Павловића средњи вијек и период турске владавине. Зборник радова (ур. Милан Васић), Академија наука и умјетности Републике Српске и Универзитет Српско Сарајево, Бања Лука, Српско Сарајево, 2003, 2-3 и 611-613; Амина, Купусовић, *Опширни попис Босанског санџака из 1604. године*, св. III, Сарајево: Бошњачки Институт Zurich-Одјел Сарајево и Оријентални Институт у Сарајеву, 2000, стр. 256, 257.

према Власеници и Зворнику, а с треће према Сокоцу и, преко Романије, до Сарајева. Хан Поглед имао је стратешки значај у вријеме опште несигурности путника изложених одметницима. Од овог се хана шири поглед преко Бирача, према Мајевици, Дрини и Србији, те је због тога добио име Поглед. Према вјеровању Хан Пијесак је добио име по сталним жалбама мајстора, градитеља хана—да им је лош пијесак за зидање. Других података у вези с именом овог насеља нема. Временом се на релативно широком простору између Сокоца и Власенице указала потреба за административним центром, који би обухватао села којима су околна насеља градског типа била релативно далека. Доласком Аустроугарске изграђена је и жељезничка пруга према Завидовићима, а затим и цеста дуж старог караванског пута. Ово је повећало значај Хан Пијеска па се постепено око некадашњег хана почело обликовати и насеље радника – дрвосјеча које се први пут помиње 1895. године. До Првог свјетског рата овдје готово да и није било насеља осим хана и неколико шумских барака на путу Сарајево – Зворник. По завршетку рата Хан Пијесак окупља и око себе привлачи села која су тада била оријентисана на околна насеља градског типа.⁹

Пруга Завидовићи – Олово – Хан Пијесак – Кусаче, доласком Аустроугарске монархије изграђена је као шумско – индустријска пруга за експлоатацију дрвета. Послије Другог свјетског рата и ова пруга се укључује у мрежу пруга југословенских жељезница и постаје јавна пруга за превоз путника и терета. Већ 01. октобра 1967. године укинута је пруга између Хан Пијеска и Кусача, а 01. априла 1968. године између Олова и Хан Пијеска, док је посљедња дионица пруге између Завидовића и Олова укинута 01. јуна 1970. године.¹⁰

2. Опис добра

Западно од центра насеља Невачка на удаљености до 300м ваздушне линије налазе се два локалитета са стећцима; 1. Покојница или Мраморје, и 2. Подгробље или Лука.

Локалитети се налазе на 982м нв, географске ширине 44° 6'57.24" N и географске дужине 18°48'20.71"E¹¹ или N 4886020. 276 и E 6564914.292 ЕПЕ: 1, 6 м СБАС.¹²

Анализа надгробника на терену омогућила је прикупљање основних података о споменицима. Облик надгробника и заступљеност украса најчешће зависе од времена у којем је он настао. На основу заступљених форми стећака и украса, те података у литератури, надгробници су датирани у касни средњи вијек (XIV стољеће).¹³

Петицијом је поднесен захтјев за проглашење локалитета под називом **Средњовјековне некрополе у насељу Невачка, Хан Пијесак**, приликом техничког снимања споменика утврђено је да локално становништво за простор, гдје се налазе стећци користи назив Подгробље и Лука. Назив локалитета Покојница (Подкојница и Мраморје) је мање у употреби и за њега знају само старији у селу, јер се и он сматра и назива локалитетом Подгробље

⁹ <http://bs.wikipedia.org/wiki/Хан-Пијесак>

¹⁰ <http://www.historija.ba/d/245-укинута-пруга-завидовици-олово-хан-пијесак-/>; Февзија Ајдин, *Хисторија жељезница Босне и Херцеговине*. Сарајево: Амбасада Сувереног Малтешког Реда у БиХ, 2005.

¹¹ www.google-earth.com (21. август 2013.)

¹² GPS Magellan Professional (24. 07. 2013.)

¹³ Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства број: 07-40-4-4072-1/11, од 27. 09. 2011. године.

и Лука, од којег га одваја локални приступни пут.¹⁴

Овом одлуком технички су обрађени стећци на обје локације. Трећи локалитет *Хадровине* је од села Невачка удаљен цца 2, 5 км ваздушне линије у правцу запада и није саставни дио ове одлуке. Неопходно је нагласити да се према евиденцији Просторног плана општине Хан Пијесак и према подацима доступним у литератури у Невачкој налазе 4 локације са стећцима: Хадровине – 2 стећка (1 сандук и 1 сљемењак – украшен мотивом полумјесеца); Покојница или Мраморје – 4 стећка – сандука (1 украшен мотивом розете у кружном вијенцу); Подгробље – 31 стећак (21 плоча, 7 сандука и 3 сљемењака); Луке – 34 стећка (8 плоча, 6 сандука и 20 сљемењака). Украшен један сљемењак мотивом полумјесеца.¹⁵

Пошто су подаци у литератури преузети од локалних учитеља из Невачке и из Жеравица, евидентно је да се информације за локалитет Подгробље и Лука односе на исту локацију, што значи да се на подручју села Невачка налазе три локације са стећцима.

На локалитету Покојница (Подкојница и Мраморје) и Подгробље (Лука) налази се укупно 37 стећака 22 сандука и 15 сљемењака. Од укупог броја стећака 4 су у цјелости утонула, видљиви су њихови обриси, због чега су само евидентирани, али не и технички обрађени. Стећци су поредани у низове од сјевероистока ка југозападу, а оријентисани су у правцу сјеверозапад – југоисток, осим 2 стећка (бр. 1 и 3), који су оријентисани у правцу запад – исток и југозапад – сјевероисток. Споменути стећци су и помјерани са изворне локације, што су потврдили и сами мјештани. Украси су евидентирани на два стећка; стећак бр. 3 – двије кружне спирале и четири розете и стећак бр. 34 – праволинијска бордура. Украси су рађени техником рељефног испупчења и удубљења.

Стање стећка

Стећак бр. 1. – сандук са постољем, обрастао маховином и лишајевима, са сјеверне стране засут земљом, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 210x80x47 цм,
- димензије постоља су: 249x115x26 цм,

Стећак бр. 2. – сандук са постољем, без украса, са сјевероисточне стране засут земљом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 154x73x22 цм,
- димензије постоља су: дужина 184 x висина 12 цм,

Стећак бр. 3. – сандук са постољем и украсом, обрастао лишајевима и маховином, оријентисан у правцу југозапад – сјевероисток,

- димензије стећка су: 145x74x37 цм,
- димензије постоља су: 160x95x13 цм,

На обје чеоне стране налазе се по двије кружне спирале, између којих се налази по једна розета. На горњој површини стећка се налазе двије розете.

¹⁴ Према наводима домаћина на терену (Ибрахим Бркић), простор на којем се налазе 4 стећка (на скици стећци бр. 1, 2, 3 и 37, а у литератури локалитет Покојница (Подкојница и Мраморје), садашњи власник к.ч. 336/1 је узурпирао, саградио пратеће објекте (кокошињац, кућица за пса и сл.) те на тај начин угрозио споменике.

¹⁵ Допис Општине Хан Пијесак – Начелник – број: 02-624-1/11, од 25. 10. 2011. године, којим је Комисији достављена Копија извода из просторног плана – текстуални дио, стр. 36. и 37; Бешлагич, Шефик. *Стећци, каталошко-топографски преглед*. Сарајево: "Веселин Маслеша", 1971, стр. 233.

Украси су рађени техником рељефног испупчења.

Стећак бр. 4. – сљеменењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 180x80x23 цм,

Стећак бр. 5. – сљеменењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 188x87x34 цм,

Стећак бр. 6. – сљеменењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 160x65x8 цм,

Стећак бр. 7. – сандук без украса, утонуо, видљиви дио је прекривен хумусом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 180x94x18 цм,

Стећак бр. 8. – сандук без украса, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 165x64x20 цм,

Стећак бр. 9. – сандук са постољем, без украса, засут земљом са сјевероисточне бочне стране, обрастао лишажевима, маховином и растињем, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 168x76x30 цм,

- димензије постоља су: дужина 198 x висина 20 цм,

Стећак бр. 10. – сљеменењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 144x62x16 цм,

Стећак бр. 11. – сандук без украса, утонуо, видљиви дио је прекривен хумусом, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 146x63x18 цм,

Стећак бр. 12. – сљеменењак без украса, утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 167x58x20 цм,

Стећак бр. 13. – сљеменењак без украса, утонуо, видљиви дио је прекривен хумусом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 139x63x9 цм,

Стећак бр. 14. – сљеменењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: дужина 158x68x8 цм,

Стећак бр. 15. – сандук без украса, утонуо, видљив обрис стећка, прекривен хумусом и травом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

Стећак бр. 16. – сљеменењак без украса, утонуо, видљив обрис стећка, прекривен хумусом, травом и ниским растињем, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

Стећак бр. 17. – сандук без украса, утонуо, дијелом прекривен хумусом и травом, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад

– југоисток,

- димензије стећка су: 178x77x11 цм,

Стећак бр. 18. – сљемењак без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 176x68x18 цм,

Стећак бр. 19. – сандук без украса, са сјевероисточне бочне стране засут земљом, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 189x95x26 цм,

Стећак бр. 20. – сандук без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, на горњој површини стећка налазе се 4 фрагмента неког другог стећка, који су ту остављени како би парцела била очишћена и лакше обрадива, оријентисан у правцу запад – исток,

- димензије стећка су: 180x102x22 цм,

Стећак бр. 21. – сандук без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 180x78x13 цм,

Стећак бр. 22. – сљемењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 150x58x8 цм,

Стећак бр. 23. – сљемењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 152x68x23 цм,

Стећак бр. 24. – сандук без украса, утонуо, прекривен хумусом и травом, видљиви дио обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: дужина 160 x ширина 60 цм,

Стећак бр. 25. – сандук без украса, утонуо, видљив обрис стећка, прекривен хумусом и травом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

Стећак бр. 26. – сандук без украса, засут земљом са југозападне бочне стране, дијелом прекривен хумусом и травом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 188x92x15 цм,

Стећак бр. 27. – сљемењак без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 162x92x57 цм,

Стећак бр. 28. – сљемењак без украса, утонуо у висини кровних плоха, видљиви дио је обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 200x80x20 цм,

Стећак бр. 29. – сандук без украса, засут земљом са сјевероисточне бочне стране, обрастао маховином и лишажевима, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 194x85x37 цм,

Стећак бр. 30. – сљемењак са постољем и без украса, нагнут на бочну југозападну страну и дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,

- димензије стећка су: 198x65x57 цм,

- димензије постоља су: 220x85x7 цм,
 - Стећак бр. 31.** – сандук без украса, утонуо, прекривен хумусом и травом, видљиви дио обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 147x68x7 цм,
 - Стећак бр. 32.** – сандук без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 170x64x12 цм,
 - Стећак бр. 33.** – сљемењак без украса, нагнут на бочну сјевероисточну страну, обрастао лишажевима, маховином и трњем (стабла шипка), оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 186x67x28 цм,
 - Стећак бр. 34.** – сандук са постољем и украсом, нагнут на југозападну бочну страну и утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 196x95x44 цм,
 - димензије постоља су: 212x117x17 цм,
- На чеоној сјеверозападној страни стећка се налази праволинијска бордура. Украс је рађен техником релефног удубљења.
- Стећак бр. 35.** – сандук без украса, нагнут на сјевероисточну бочну страну и утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 173x88x14 цм,
 - Стећак бр. 36.** – сљемењак без украса, дијелом утонуо, обрастао лишажевима и маховином, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток,
 - димензије стећка су: 189x88x42 цм,
 - Стећак бр. 37.** – сандук без украса, утонуо, прекривен хумусом и травом, оријентисан у правцу сјеверозапад – југоисток.

3. Досадашња законска заштита

У поступку који претходи доношењу коначне одлуке о проглашењу, извршен је увид у списе о заштити добра и утврђено је:

У Просторном плану БиХ до 2000. године на подручју општине Хан Пијесак као споменик III категорије уврштено је 7 локалитета, некропола са стећцима (237 стећака) без прецизније идентификације.¹⁶

Према евиденцији Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта у селу Невачка су евидентирана три локалитета под сљедећим називима:

- **Некропола стећака Хадровине, Невачка, Хан Пијесак.**
Средњовјековна некропола стећака, касни средњи вијек.
Сачувана 2 стећка.
- **Некропола стећака Подгробље, Невачка, Хан Пијесак.**
Средњовјековна некропола стећака, касни средњи вијек.
Сачуван 31 стећак.

¹⁶ Група аутора, *Просторни план Босне и Херцеговине, фаза б – валоризација, природне и културно-историјске вриједности*, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Архитектонског факултета у Сарајеву и Урбанистички завод за Босну и Херцеговину Сарајево, Сарајево, 1980, стр. 51.

– **Средњовјековно гробље Покојница (Мраморје), Невачка, Хан Пијесак.**

Касни средњи вијек. Сачувана 4 стећка.

Наведена добра нису била уписана у Регистар споменика културе Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине.¹⁷

Према евиденцији Просторног плана општине Хан Пијесак у селу Невачка су евидентирани четири локалитета под сљедећим називима:

- Хадровине – 2 стећка (1 сандук и 1 сљемењак);
- Покојница – 4 стећка–сандука;
- Подгробље – 31 стећак (21 плоча, 7 сандука и 3 сљемењака);
- Луке – 34 стећка (8 плоча, 6 сандука и 20 сљемењака).¹⁸

4. Истраживачки и конзерваторско-рестаураторски радови

Истраживачки и конзерваторско – рестаураторски радови нису предузимани.

5. Садашње стање добра

Увидом на лицу мјеста 24. 07. 2013. године, установљено је сљедеће:

- Подручје некрополе са стећцима на локалитету Подгробље (Лука) је обрадива површина и са оживљавањем вегетације, обраста травом, која се једном, можда и два пута годишње покоси.
- Подручје некрополе са стећцима на локалитету Покојница (Мраморје), такође обраста травом, али је у опасности због проласка пољопривредних машина (трактори и сл.), јер се налази с десне стране улаза у двориште власника земљишне парцеле означане као к.ч. 336/1.
- Стећци су изложени убрзаном пропадању услед недостатка редовног одржавања.
- Поједини стећци су дијелом или у потпуности утонули у земљу, преполовљени, на њима се налазе биљни организми (лишајеви и маховина) у већој или мањој мјери, који разарају структуру камена.
- Утонуле споменике није било могуће технички обрадити.

6. Специфични ризици

- вандализам – помјерање стећака бр. 1. и 3.
- дезинтеграција локалитета због дугогодишњег неодржавања,
- неповољни утицаји атмосферичке,
- самоникла вегетација.

III - ЗАКЉУЧАК

Примјењујући Критеријуме за проглашење добара националним споменицима (“Службени гласник БиХ”, бр. 33/02 и 15/03), Комисија доноси одлуку као у диспозитиву. Одлука је заснована на сљедећим критеријумима:

А) Временско одређење

¹⁷ Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства број: 07-40-4-4072-1/11, од 27. 09. 2011. године.

¹⁸ Допис Општине Хан Пијесак – Начелник – број: 02-624-1/11 од 25. 10. 2011. године, којим је Комисији достављена копија извода из просторног плана – текстуални дио стр. 37.

В)Историјска вриједност

С)Умјетничка и естетска вриједност

- i. Квалитет обраде,
- ii. Квалитет материјала,
- iii. Пропорције,
- v. Вриједност детаља.

Д. Читљивост (документарна, научна, образовна вриједност)

- i. Материјално свједочанство о мање познатим историјским периодима,

Е. Символичка вриједност

- ii. Сакрална вриједност,
- iii. Традиционална вриједност,
- v. Значај за идентитет групе људи.

Г)Изворност

- i. Облик и дизајн,
- ii. Материјал и садржај
- iii. Намјена и употреба,
- iv. Традиција и технике,
- v. Положај и смјештај у простору.

Саставни дио ове одлуке су:

- Имовинско-власничка документација
 - Општина Хан Пијесак – Начелник – дана 25. 10. 2011. године послала је на адресу Комисије копије катастарског плана број 29-ХИХ-12-б/1, Размјер 1: 6 250, за к.ч. број 293/2, 336/1 и 1304, к.о. Невачка, Хан Пијесак. Затим изводе из посједовних листова бр. 136 и 40, к.о. Невачка, Хан Пијесак, Република Српска, Босна и Херцеговина.
 - Републичка управа за геодетске и имовинско-правне послове Бања Лука, П.Ј. Хан Пијесак дана 07. 08. 2013. године, послала је Комисији земљишно-књижне улошке број 504 и 756, к.о. Невачка, Хан Пијесак.
- Документација о претходној заштити добра
 - Допис Завода за заштиту споменика у саставу Федералног министарства културе и спорта број: 07-40-4-4072-1/11, од 27. 09. 2011. године, којим је Комисија за очување националних споменика обавијештена да је предметно добро евидентирано, али не и уписано у Регистар непокретних споменика културе.
 - Допис Републичког завода за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске број: 07/1.20/624-649-1/2011, од 28. 09. 2011. године, којим је Комисији за очување националних споменика достављен податак да Републички завод у својој документацији не располаже подацима о евиденцији и статусу претходне заштите Некропола са стећцима у селу Невачка, општина Хан Пијесак.
- Фотодокументација:

- фотографије постојећег стања добра снимљене су 24. 07. 2013. године, фотографисао: историчар Зијад Халиловић (фотографисано дигиталним фотоапаратом Canon EOS 450D);
- Техничка документација:
 - Технички снимци постојећег стања добра (скица некрополе, снимак споменика); дана 24. 07. 2013. године мјерили и снимали: Зијад Халиловић, историчар и Амра Попржановић, дипл. инг. арх.

Коришћена литература

У току вођења поступка проглашења добра националним спомеником БиХ, коришћена је слjedeћа литература:

1971. Бешлагић, Шефик. Стећци, каталoшко-топографски преглед. Сарајево: "Веселин Маслеша", 1971.
1975. Група аутора, Програм дугорочног развоја туризма с елементима просторног плана подручја општине Хан Пијесак (Студија). Хан Пијесак: Скупштина општине Хан Пијесак, 1975.
1980. Група аутора, Просторни план Босне и Херцеговине, фаза б – валоризација, природне и културно-историјске вриједности, Институт за архитектуру, урбанизам и просторно планирање Архитектонског факултета у Сарајеву и Урбанистички завод за Босну и Херцеговину Сарајево, Сарајево, 1980.
1988. Археолошки лексикон, Том I, Сарајево: Земаљски музеј Босне и Херцеговине, 1988.
1988. Археолошки лексикон, Том III, Сарајево: Земаљски музеј Босне и Херцеговине, 1988.
2000. Амина, Купусовић, Опширни попис Босанског санџака из 1604. године, св. III, Сарајево: Бошњачки Институт Zurich-Одјел Сарајево и Оријентални Институт у Сарајеву, 2000.
2003. Милош Д. Мишкановић. "Карта идентификованих насеља земље Павловића према попису из 1604.", у: Земља Павловића средњи вијек и период турске владавине. Зборник радова (ур. Милан Васић), Академија наука и умјетности Републике Српске и Универзитет Српско Сарајево, Бања Лука, Српско Сарајево, 2003.
2005. Февзија Ајдин, Хисторија жељезница Босне и Херцеговине. Сарајево: Амбасада Сувереног Малтешког Реда у БиХ, 2005.

<http://bs.wikipedia.org/wiki/Хан-Пијесак>

<http://www.historija.ba/d/245-укинута-пруга-завидовици-олово-хан-пијесак-/>

Носилац истраживања и израде Приједлога одлуке:

Зијад Халиловић, професор историје, сарадник за археологију у Комисији за очување националних споменика